

Proč petice PRO Národní park Křivoklátsko

Již z první poloviny 60. let minulého století se datují první návrhy na velkoplošnou ochranu Křivoklátska. Tehdy se státní ochrana přírody teprve formovala do určité samostatné instituce, byť ještě dlouho organizačně spojené s památkovou péčí. To bylo dáno tím, že za socialistického státního zřízení byla ochrana přírody společně s památkovou péčí velmi upozaděna. Obě tyto aktivity byly brány jako podřadné, protože nevytvářely žádný měřitelný hospodářský efekt. Proto byly zřízeny společně v resortu kultury, který byl ve spektru ostatních činností státu hluboko za ostatními, a to především co do financování a personálního zajištění. Nikde nebyly platy tak nízké, jako v kultuře. Přesto se obě činnosti opíraly o poměrně pokrokové a osvědčené zákony. Díky především mnoha dobrovolníkům a odborníkům z vědecké sféry, kteří nad rámec svého placeného zaměstnání, věnovali mnoho volného času a znalostí na pomoc krajským a okresním orgánům státní ochrany přírody (u památkové péče to bylo obdobné), se podařilo zachránit množství lokalit před devastací a zdůvodnit i vyhlášení chráněných území všech kategorií.

Odborně vycházely návrhy na ochranu Křivoklátska především z historických pramenů a výzkumů prováděných soukromě několika přírodovědeckými nadšenci během protektorátu Čechy a Morava, tedy v dobách 2. světové války. Od začátku stáli při těchto návrzích především místní znalci, ať už z řad lesníků nebo botaniků apod. Od začátku šlo především o ochranu přírodních a krajinných hodnot zejména Křivoklátských lesů s důrazem na okolí Berounky a jejích přítoků, kde už existovalo několik rezervací. Průzkumy se postupem doby prohlubovaly a rozsah návrhu chráněného území byl modifikován, ale v základu se držel někdejšího křivoklátského panství a rozšířen byl i o velkou část panství zbirožského. Na sklonku 70. let byly návrhy už tak popracované, že bylo těžké dál vyhlášení CHKO Křivoklátsko zdržovat. Všichni odpůrci, především Středočeské státní lesy, ale i některé obce, tehdy představované místními národními výbory, už ztratili sílu svých argumentů. Ani krajské a okresní orgány KSČ už neměli dál co namítat. A tak bylo zřízeno pracoviště pro připravovanou CHKO Křivoklátsko pod hlavičkou Střediska státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje.

Tehdy se také pod UNESCO zformoval mezinárodní program „Člověk a biosféra“ ve kterém byly vyhlášovány biosférické rezervace po celém světě. Zásluhou dr. Čerovského se do Paříže dostaly i tři návrhy z ČSSR. Šlo o CHKO Třeboňsko, CHKO Slovenský raj a Křivoklátsko. A všechny byly přijaty, a to v dubnu 1977. Statut BR pro Křivoklátsko tak byl schválen paradoxně dříve než statut CHKO. Návrh na vyhlášení CHKO Křivoklátsko pocházející z šedesátých let minulého století se podařilo protlačit legislativou až po více jak deseti letech, v roce 1978, v listopadu. Už tehdy byly hlavními odpůrci CHKO Křivoklátsko profesionální lesníci, nikoli všichni, mnozí naopak patřili mezi příznivce ochrany přírody, ale zejména vedení lesních závodů. Hlavními navrhovateli CHKO byly ale také vzdělaní lesníci, ale chápající Křivoklátské lesy nikoli především jako zdroj dřevní hmoty a polosoukromou honitbu pro různé „papaláše“, ale jako jedinečnou a v Evropě unikátní přírodní lokalitu, kde na nebývalé pestrém geologickém podloží a geomorfologickém reliéfu se zachovala přírodě vzácně blízká společenstva v takové pestrosti a druhovém bohatství, jaké nemají obdoby v mírném pásmu Evropy a možná ani na světě. A to všechno navzdory tomu, že se Křivoklátsko nachází relativně nadosah od politického a hospodářského centra státu, že zde bylo rozvíjeno zpracování železné rudy od dávnověku a že lze mluvit o Křivoklátském panství za doby knížecí jako o kolébce moderního zemědělství a lesnictví v Čechách. Což byly také hlavní důvody pro

přiznání statutu BR Křivoklátsku. Velkou zvláštností Křivoklátska je, že se tu příroda a historické osídlení a využívání po staletí vyvíjely vedle sebe v relativním souladu.

Intenzivnější výzkumy z řady přírodovědných oborů nastaly v prvním desetiletí po vyhlášení CHKO, protože se podařilo prosadit relativně ambiciózní program, mimo jiné díky statutu BR. Křivoklátsko mělo určitou výhodu v blízkosti Prahy, tehdy hlavního sídla většiny přírodovědných institucí. Peníze na výzkum sice moc nebyly, ale Křivoklátsko lákalo řadu odborných institucí a vysokých škol, které jej zařazovaly do svých výzkumných programů. Např. Botanický ústav ČSAV realizoval na Křivoklátsku dlouholetý a podrobný geobotanický projekt Vegetace Křivoklátska (1979-1999, Mladý, Kolbek a kol.). Velký pokrok nastal v zoologických výzkumech všech skupin (Šmaha a další). Vrcholem pak byl výzkumný program vedený RNDr. Bedřichem Moldanem z Ústředního ústavu geologického „Geochemické procesy v krajině“, kvůli němuž se na Křivoklátsku pořádaly i mezinárodní konference. Jedním z významných meziresortních projektů státních lesů a ochrany přírody, poté kdy se vzájemné vztahy dostaly na profesionální základ, bylo vyhlášení tzv. Genobanky křivoklátských dřevin, jejímž cílem bylo uchování genetických zdrojů pro obnovu zdejších lesních společenstev.

Nezapomínalo se ani na environmentální vzdělávání a výchovu, i když se tomu tehdy tak neříkalo. Na hradě Křivoklátě byla zároveň se slavnostním vyhlášením CHKO otevřena stálá expozice o přírodě Křivoklátska, v roce 1981 byla pro veřejnost otevřena školní naučná stezka, o několik let později byla předána vodákům první vodácká naučná stezka. Při správě CHKO, byť organizačně začleněná pod okresní dům pionýrů a mládeže (dnes ODDM), fungovala velmi dobrá Stanice mladých přírodovědců.

Dalo by se takto mluvit o mnoha dalších projektech a programech, které na Křivoklátsku byly za aktivní účasti Správy CHKO realizovány, nebo aspoň započaty (projekt tzv. významných krajinných prvků nebo první pokus o dálkový průzkum země atd.), o spolupráci s Akademií věd a vysokými školami. Některé projekty byly úspěšně dokončeny, jiné byly postupem doby překryly novými, metodicky propracovanějšími, některé později ztratily na aktuálnosti. Ale jedno je jisté, odborná prestiž Křivoklátska a odborné doklady o unikátnosti zdejší přírody byly už v roce 1988 natolik silné, že se začalo mluvit zcela seriózně o tom, že dalším československým národním parkem (tehdy existovaly tři – KRNP, TANAP a NAPANT) by se mělo stát Křivoklátsko. Přípravy byly vlastně už tehdy zahájeny. Že se tak doposud nestalo má různé důvody, ale důvody, proč by se tak stát mělo stále platí.

Ačkoli jsme se na to velmi těšili a připravovali, přinesly změny politických poměrů po Listopadu 89 několik pro Křivoklátsko nepříznivých efektů. Mnohé projekty, které fungovaly „navzdory“ socialistickému státu, ztratily v nových podmínkách finanční zdroje. Řada lidí, kteří v ochraně přírody viděli pro sebe dobrou a celkem bezpečnou opozici proti komunistickému vedení státu, odešla do politiky nebo do jiných oborů. Vzniklo sice Ministerstvo životního prostředí, ale tím se i ochrana přírody dostala do státních a mezinárodních politických sfér. A tak v zájmu navázání přeshraniční spolupráce tam, kde doposud stála železná opona, byly priority územní ochrany přesouvány jinam. Nepřipraveně a narychlo byl vyhlášen NP Šumava, kvůli navázání přímých kontaktů s Němci, posléze Podyjí kvůli Rakousku a nakonec České Švýcarsko ve vazbě na Saské Švýcarsko. Ne, že by si to ta území nezasloužila, ale Křivoklátsko se tím ocitlo na druhé koleji, protože tu není žádný mezinárodně politický efekt.

Přítom se domnívám, že připravenost k povýšení na národní park byla na Křivoklátsku nejlepší už od počátku 90. let. Řada na projednávání NP Křivoklátsko ale přišla až s novým

tisíciletím. Jenže mezitím se politické, ekonomické i společenské poměry zásadně změnily. Došlo k transformaci lesního hospodářství a zemědělství, restitucím majetků. Také kompetence jednotlivých resortů se měnily a postavení MŽP se z počáteční významné a nadějně polohy v hierarchii resortů podstatně zhoršilo. O politických důvodech se nemusíme šířit, jsou celkem známé. To a mnoho dalších okolností významně oslabilo vyjednávací pozici a posílilo nechuť řady osob a zájmových skupin ke změně statutu Křivoklátska. Jednou z významných okolností byl odchod Ing. Petra Štěpánka, „otce zakladatele“ a dlouholetého vedoucího Správy CHKO Křivoklátsko do důchodu. A tak, zatímco ještě při oslavách 30 let CHKO Křivoklátsko v roce 2009 se skoro jednohlasně neslo tvrzení o „nadstandartních vztazích“ mezi ochranou přírody a státními lesy (tedy nejen LČR, ale i VLS a LS Lány), do dvou let panovala tvrdá neshoda. Takže když došlo na jednání o zřízení NP parku, vypukla mezi těmito státními organizacemi téměř úřednická válka. A protože se jinak vlastně nic, kromě vedení správy CHKO nezměnilo, šlo jednoznačně o záležitost osobní. Což mi nedávno i jeden z hlavních odpůrců NP veřejně potvrdil s tím, že dokud byl vedoucím správy lesník, bylo všechno v pořádku.

Průběh projednávání návrhu na zřízení NP Křivoklátsko v roce 2010 byl velmi poznamenaný emocemi. Jeho vedení ze strany MŽP nebylo ideální a ze strany odpůrců bylo ještě horší. Detaily nebudu rozebírat, ale zatímco jedni slibovali obcím nespílitelné, nebo splnitelné zdánlivě automaticky, jako by neplatila četná administrativní pravidla a kritéria pro dotace a rozvojové podpory, druhá strana používala různé manipulativní a nepravdivé argumenty, kterými strašila místní občany, oháněla se nedobrymi zkušenostmi ze Šumavy (která tehdy byla velmi mediálně frekventovaná), které zveličovala za pomoci tamních spojenců. Nakonec vznikla také petice proti NP, ve které byly tyto manipulace a nepravdy koncentrovány. Podpisy pod petici získávali její autoři nejen v regionu, ale také po celém státě, především tam, kde bylo možné odpor k ochraně přírody očekávat, např. na výstavě Země živitelka, na mysliveckých výstavách a akcích apod. A přitom bylo jasné, že hlavním důvodem jsou osobní a skupinové zájmy, zejména obava ze ztráty kompetencí nad zajímavou částí Křivoklátska a také nad širokodaleko nejlepší honitbou.

Aby měli po ruce také nějaký odborně lesnický argument, vznikl velmi rychle, z iniciativy České lesnické společnosti a pod její záštitou, tzv. Lesnický park Křivoklátsko. Vytyčené cíle parku se příliš nelišily od cílů NP v úrovni tehdejší I. a II. zóny CHKO. Takže, kdyby nebylo jasných souvislostí se snahou odvrátit vyhlášení NP Křivoklátsko, nebylo by proč se vznikem lesnického parku nesouhlasit. Bohužel bylo jasné, že se jedná především o „trucpodnik“.

Dnes, po 12 letech fungování Lesnického parku Křivoklátsko (LPK), lze konstatovat, že je to bezesporu velmi zajímavá a kladná iniciativa. Daří se, pomalu, ale jistě, měnit druhové složení lesních porostů ve prospěch listnáčů, aktivně se věnuje osvětě, tedy lesnické pedagogice a zapojil se i do mezinárodních lesnických programů. Zůstává ale stále bez opory v zákoně, čímž je trochu „na vodě“. Ale technologické způsoby a systém zadávání zakázek zůstávají stejné, jako v ostatních hospodářských lesích. V současné situaci stále se zrychlující klimatické změny a s ní souvisejím oteplováním a dlouhých suchých období, doprovázených oslabením už tak narušených jehličnatých porostů citlivých vůči biotickým i abiotickým činitelům, jsou cíle lesnického parku významné pro podstatně větší oblast a bylo by vhodné je uplatňovat na celém Křivoklátsku. Postupný převod hospodářských lesů, zejména umělých monokultur na lesy blízké přírodnímu složení, které budou tvořeny dřevinami vhodnými pro konkrétní přírodní podmínky a pokud možno také geneticky pocházejícími z Křivoklátska, a tudíž

mnohem odolnější důsledkům klimatické změny, je žádoucí nejen na území dnešního LPK, ale na celém Křivoklátsku. Ale nejcennější a přírodě blízké porosty zasluhují mnohem šetrnější péči, kterou jim obecné podmínky fungování Lesů ČR nemohou dopřát.

Proto se domnívám, že lesnický park je výborným předstupněm k národnímu parku, protože má vlastně velmi podobný cíl. Na rozdíl od lesnického parku však národní park rozšíří tento zájem také na ostatní součásti přírody tak, aby celá společenstva či ekosystémy dosáhly, pokud možno co nejstabilnějšího stavu. Nebude to určitě vůbec jednoduchá záležitost. Ale význam takové soustavné a komplexní činnosti je dalekosáhlý a bude přínosný nejen současné populaci obyvatel, ale hlavně našim potomkům a jejich potomkům, tedy pro budoucnost. Pakliže je možné konstatovat, že se LPK osvědčil a jeho cíle jsou prospěšné lesům v našem regionu, je logické jeho rozšíření do dalších částí Křivoklátska a nejzachovalejší část povýšit na ještě šetrnější a přírodě bližší způsob řízení dalšího vývoje. A tím je už jen, podle platné legislativy, národní park.

Jakmile se opět začalo o NP Křivoklátsko mluvit, tentokrát téma otevřelo zastupitelstvo Středočeského kraje, vzplanuly opět na Křivoklátsku emoce. Dlužno říci, že kraj se snaží jezdit do obcí, mluvit o tom se starosty a zastupitelstvy a pořádají se besedy s občany. Jejich úroveň je různá, scházejí se na nich hlavně odpůrci NP a zástupci kraje a AOPK jsou často konfrontováni s nevybíravými výpady od různých křiklounů a argumentací na úrovni demagogie, na které se jen těžko hledají dobré odpovědi. Klasicky platí, že odpůrci kladou jednoduché otázky a na ty neexistují jednoduché odpovědi. Obce na jednu stranu říkají, že mají málo informací, ale na druhou stranu již o NP jednali v zastupitelstvech a vesměs se usnesli na nesouhlasu, ze kterého teď nehodlají ustoupit. Takže vlastně další informace odmítají. Navíc do toho vstoupilo zdražování, energetická krize a teď i válka na Ukrajině. Rozhodně tedy žádná příznivá situace k propagaci a projednávání tak zdánlivě zásadní věci, jako je přehlášení části CHKO Křivoklátsko na NP.

Hlavním současným argumentem odpůrců NP je, že současný statut CHKO je dostatečný, že společně s LPK chrání přírodní hodnoty Křivoklátska na potřebné úrovni, aniž by předložili jakýkoli odborný podklad pro toto tvrzení. Také argumentují tím, že LPK má motto „Území pro přírodu a lidi“, což by se změnilo, protože by se část Křivoklátska pro lidi uzavřela. Přitom lze doložit, že proti současnému stavu by se prakticky nic nezměnilo, NPR a I. zóna CHKO již platí, včetně všech regulativů, které by v NP platily také. Rozdíl by byl v tom, že dneska je nemá kdo vymáhat. Ani správa CHKO, ani Lesy ČR na to nemají lidi ani prostředky. Nemluvě o tom, jestli je další otevírání tak hodnotných přírodních lokalit, jako je navrhované území NP Křivoklátsko, vůbec žádoucí.

Že si odpůrci NP z řad lesníků místy protiřečí, je sice jasné, ale moc to lidem nedochází. Na jednu stranu horují pro to, aby se i v centrální části Křivoklátska smělo chodit na houby, jezdit na kolech, běhat a provozovat další aktivity a zároveň si velkou část hájí jako svoji honitbu, kvůli které za uplynulých 12 let, když počítám jen existenci LPK, nenechali vytyčit jedinou turistickou stezku nebo cyklostezku. Zároveň ale také straší místní občany a obce údajně předpokládaným nárůstem návštěvnosti po vyhlášení NP. Nejsem si jist, že k němu nějak významně dojde, protože Křivoklátsko není ani Šumava ani České Švýcarsko, a pokud zpočátku ano, brzo by, podle mě opadl, protože se ukáže, že tak významná návštěvnická atraktivita na Křivoklátsku není. Ale to se dá jen těžko prognózovat. A na případnou regulaci návštěvnosti nemají dnes ani Lesy ČR, ani správa CHKO prostředky. Jedině NP má šanci na to nějaké získat. Návštěvnost přírody stoupá zcela objektivně, zejména během covidového období stoupla a drží se na vysokých číslech i nadále. Obavy obcí lze pochopit. Má-li se tento

nápor nějak řešit, musejí na tom spolupracovat orgány ochrany přírody, obce a správci či vlastníci lesů. Pokud budou jen na sebe vzájemně házet odpovědnost, případně hrát na falešné noty, nikam to nepovede.

Nemluvte o tom, že Lesy ČR prodaly na území navrhovaného NP všechny nemovitosti vlastněné státem s výjimkou objektu Emilovny a Branovských vrat do soukromých rukou, čímž už takto dost přispěli k tlaku na zdejší přírodu. Stačí se podívat, co se s těmi bývalými lesovny, fořtovny a dalšími objekty a pozemky stalo.

Okamžitě se také objevila petice proti NP (<https://www.otevrenekrivoklatsko.cz>). V jejím petičním výboru je několik osob, které zároveň tvoří občanskou iniciativu Otevřené Křivoklátsko. Sami o sobě říkají, že jejich cílem je iniciovat veřejnou diskusi o tom, zda je ochrana přírody formou národního parku pro Křivoklátsko vhodná a zda je citlivá vůči kultuře zdejšího kraje. Není mezi nimi ale nikdo, kdo by takové hodnocení mohl činit. Jsou tam dvě starostky, dále jeden místní horolezec, jeden architekt, a ještě jeden muž, kterého neznám. Ve své argumentaci na webových stránkách mají rubriku „Otázky a odpovědi“, žádnou diskusi ale nepřipouští a na všechny otázky rovnou odpovídají odmítavě. Přitom opět často manipulují s fakty, často uvádějí nepravdivé nebo nepodložené informace a v několika případech přímo lži. Většina podpůrných stanovisek a sdělení odmítajících NP vychází ze studie, kterou pro Lesy ČR zpracoval kolektiv na Lesnické a dřevařské fakultě České zemědělské univerzity, v roce 2017.

Typické je, že jedna strana odpůrců NP, tedy především vedení LPK a zástupci zájmových skupin horolezců, terénních cyklistů, běžců a dalších sportovně rekreačních aktivit, včetně houbařů, se ohání nutností nechat Křivoklátské lesy „otevřené“, druhá část, především obecní samosprávy, se obává nadměrného přílivu návštěvníků. Zkušenosti s neregulovanou návštěvností plynou především z období covidových opatření, kdy byly zavřené hranice a lidé z měst začali ve velkém navštěvovat českou přírodu, na což nejsou obce vybaveny infrastrukturou ani lidmi ochotnými neustále po neukázněných návštěvnících uklízet. Ani případné dotace na budování infrastruktury pro návštěvníky obce neuspokojí, protože většinou nemají pozemky, kde např. parkoviště budovat, pracovníky na jejich obsluhu a přivítaly by spíše dotace na kanalizace, vodovody a další investice pro místní občany. Přitom atraktivita Křivoklátska se vyhlášením NP nijak nezvýší, zdejší příroda přitahuje spíše znalce. Není tu ani zimní lyžařská sezóna ani terén pro vysokohorskou turistiku. A případnou zvýšenou návštěvnost v prvních letech po vyhlášení NP je možné regulovat právě jen správou NP, která k tomu může mít prostředky a personál, na rozdíl od Lesů ČR a správy CHKO.

Bohužel je pravda, že informací o hodnotách přírody Křivoklátska pro obce a občany je málo, což otevírá velký prostor pro pochybnosti a záporné postoje. Informační leták, který na besedách rozdává paní radní Středočeského kraje, nemá potřebnou úroveň, natož šanci někoho přesvědčit. Na druhou stranu je ale třeba říci, že podpůrných podkladů je mnoho a jejich zpracování do nějaké brožurky, která by mohla být poskytována všem občanům není skoro reálné, resp. by to vyžadovalo velmi schopného zpracovatele, který by dokázal množství odborných informací přetavit v laickým srozumitelným textem, který by shrnul všechna relevantní fakta. Zatímco druhá strana to má velmi jednoduché, nahodí několik jednoduchých demagogických a manipulativních otázek, na které nelze jednoduše a stručně odpovědět, což vyzní jako nepřipravenost a auditorium si to vysvětlí jako neochotu informovat, příp. jako aroganci a jakékoli porozumění je nemožné. Bohužel se i na této záležitosti projevuje současná neschopnost společnosti vést diskusi o veřejně významných věcech, tak známá z volebních kampaní, příp. covidového období.

Ze strany odmítačů zazněl také návrh, aby se o NP vyhlásilo referendum. To samozřejmě nepřipadá v úvahu, protože by se jen těžko hledala legislativní a metodická opora nejen pro referendum jako takové, ale pro to, v jakém rozsahu ho vypsát. Co však by na tom bylo přínosné, by byla kampaň před referendem, ve kterém by musely obě strany své návrhy veřejně vysvětlit a obhájit. Jenže na to není prostor ani peníze. Proto jsem si řekl, že je třeba nasadit stejné zbraně a rozhodl jsem se vytvořit petici také, ale PRO zřízení NP Křivoklátsko. Aby také zastánci NP měli za sebou nějaký formální argument, který by doložil tzv. hlas lidu. Porovnáním výsledku těchto dvou petic pak lze vyvodit, je-li tu nějaká společenská objednávka pro vyhlášení parku.

Tato petice je zveřejněna v elektronické podobě na:

https://www.petice.com/kivoklatsko_si_narodni_park_zasloui

a ke stažení ve formátu PDF, k podpisu v papírové podobě, na:

<https://www.is-krivoklat.cz/aktuality/np-krivoklatsko/>

V petičním výboru jsou kromě mne ještě jeden místní občan a zatím (do podzimních voleb) také místostarosta jedné z dotčených obcí Václav Kolský, za ČSOP ing. Karel Kříž, a pak dvě významné osobnosti ochrany přírody a životního prostředí, a to Ing. Petr Moucha a Prof. Bedřich Moldan.

Ivan Kasalický, Křivoklát